

WYŻSZY URZĄD GÓRNICZY

Dawniej i dziś - nadzór górniczy w Polsce

Początki górnictwa i górniczego nadzoru na ziemiach polskich

Nie posiadamy źródeł pisanych, ale jest pewne, że historia nadzoru górniczego jest równie stara jak dzieje górnictwa. Już ok. **4000 lat p.n.e.**, w okolicy Opatowa i Ostrowca, rozpoczęto wydobycie krzemienia.

U źródeł polskiego nadzoru górniczego

Pierwszym spisany prawem górniczym było czeskie **prawo igławskie z 1249 r.**, nazwane tak w Polsce od miasta Jihlava (pol. Igława).

Najwcześniejsze regulacje dotyczące organizacji robót górniczych w Polsce dawała „**Ordynacja**” z **1368 roku**, ustanowiona przez Kazimierza Wielkiego dla żup krakowskich opracowana przez podskarbiego Dymitra z Goraja.

U źródeł polskiego nadzoru górniczego

W roku 1505 wydano statuty regulujące działalność górnictwa olkuskiego (**Statuta Montana Ilcussiensis**), na ich mocy:

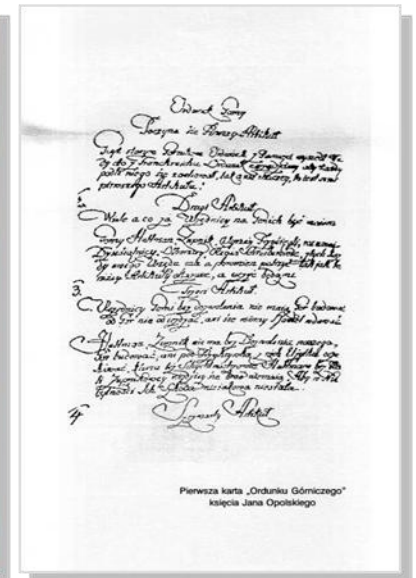
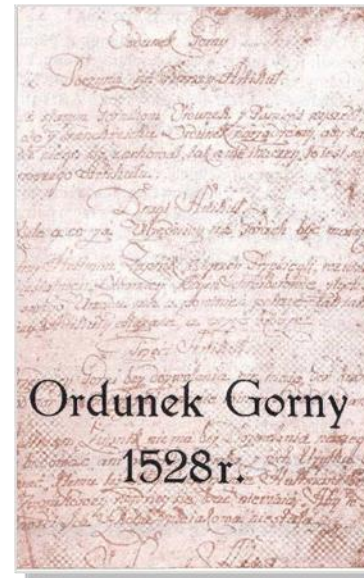
- powstały pierwsze w Polsce **sądy górnicze**,
- powołano stanowisko tzw. Komornika Górniczego – **królewskiego organu nadzoru górniczego**.

Pierwsza ustawa górnicza na ziemiach polskich

„**Ordunek gorny**” (czyli górniczy) - wydali go w 1528 r. wspólnie piastowski książę Jan Opolski i margrabia Jerzy Brandenburski.

Zawierał on 72 punkty szczegółowo regulujące organizację górnictwa na Górnym Śląsku.

Pierwsza karta „Ordunku Górniczego”
księcia Jana Opolskiego

Rozwój urzędów górniczych

W związku z ordunkiem, jeszcze w 1528 r., w Tarnowskich Górach powstał **pierwszy Urząd Górniczy**.

Tworzyli go urzędnicy:

- gorny hetman żupnik,
- 4 przysięgli „rozumni”,
- dziesiętnicy olbornicy (pobierający podatki).

Rozwój urzędów górniczych

W XVI w. powstawały na Śląsku kolejne urzędy górnicze.

Urzędy te zapobiegały rabunkowej gospodarce złożem, prowadziły nadzór nad budową kopalń, wybierką, zabezpieczeniem obudowy, transportem, odwadnianiem oraz gospodarką wodną na powierzchni ziemi.

Rozwój urzędów górniczych

Urząd Górniczy dla całego Śląska powołano w 1769 r.

Jego utworzenie wiązało się z wydaniem przez króla pruskiego **prawa górniczego** dla Śląska i Hrabstwa Kłodzkiego.

Do zadań urzędu należało:

- przyjmowanie zgłoszeń górniczych,
- nadania,
- nadzór techniczny i gospodarczy nad kopalniami,
- pobór podatków górniczych,
- prowadzenie sądownictwa,
- nadzór nad szkołami przygotowującymi do zawodu.

W czasach I Rzeczypospolitej

Wykształciło się prawo górnicze, oparte na zasadzie uznania bogactw wnętrza ziemi za własność panującego, ale od 1576 r. szlachta zastrzegała sobie w *pacta conventa* uznanie pełnego prawa właściciela gruntu do wszystkich bogactw wnętrza ziem.

W dobie Księstwa Warszawskiego

- ustanowiono komisarzem ds. górnictwa Ludwika Hanke,
- powstała **Dyrekcja Górnicza** w Kielcach, a drugą zaczęto organizować w Krakowie (kres temu położył upadek Napoleona).

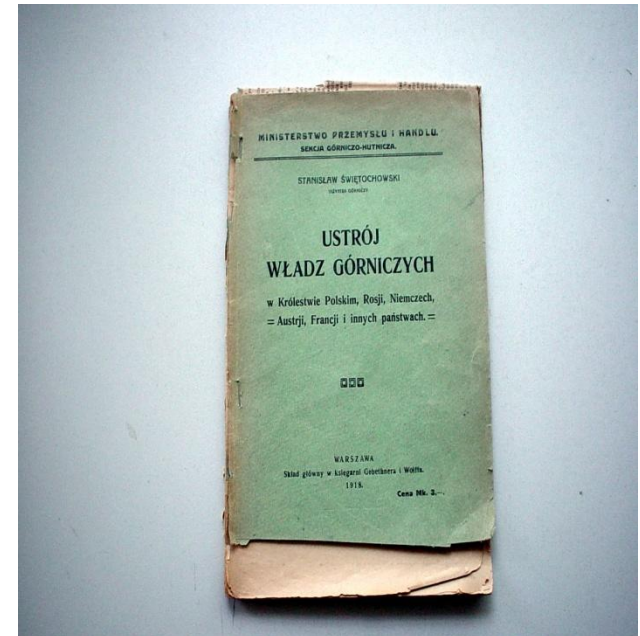

Władze górnicze w dobie zaborów

Od chwili rozbiorów górnictwo węglowe rozwijało się zależnie od istniejących w każdym z zaborów warunków ekonomicznych i politycznych.

Władze górnicze były trójinstancyjne:

- władze terenowe,
- władze II szczebla:
 - Zarządy
(zabór rosyjski),
 - Starostwa Górnicze
(zabór austriacki),
 - Wyższe Urzędy Górnicze
(zabór pruski);
- właściwe ministerstwa.

Górnictwo w Królestwie Polskim

W Królestwie polska administracja miała najwięcej swobody działania, także w sprawach górniczych.

Od 1816 r., z inicjatywy Staszica, w Kielcach działała **Główna Dyrekcja Górnicza.**

Utworzono umundurowany korpus górniczy, podzielony na 8 klas hierarchicznych, do którego należeli i górnicy i nadzór górniczy.

Kształtowanie się nowoczesnego systemu urzędów górniczych w zaborze pruskim

W XVIII i XIX w. w Prusach urzędowi górniczym przekazano kierownictwo techniczne i finansowe w zakładach górniczych.

Wprowadzono wymóg sporządzania map kopalnianych oraz planów ruchu.

Obok **WUG** wprowadzono podległe mu **Okręgowe Urzędy Górnicze** (w 1813 r. istniało na Śląsku aż 12 OUG).

W pozostałych zaborach

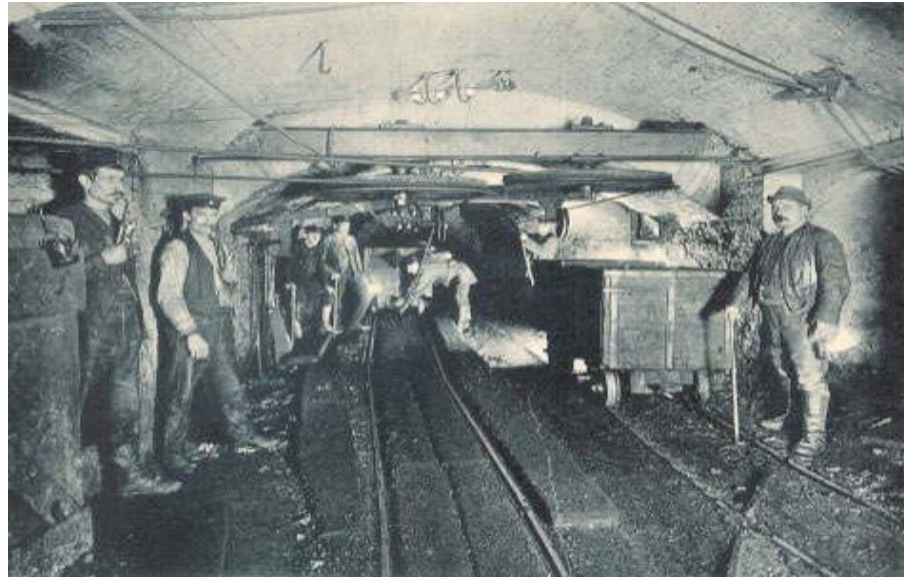
W zaborze austriackim, wzorem Prus, utworzono dwa **Okręgowe Urzędy Górnicze**: w Krakowie i we Lwowie, podległe tzw. **Starostwu Górniczemu** w Krakowie.

W zaborze rosyjskim zwierzchnią władzą górniczą była staszycowska **Główna Dyrekcja Górnicza** w Kielcach.

Organizacja nadzoru górniczego w odrodzonej Polsce

W 1918 roku na terenie Polski obowiązywały 3 ustawy górnicze wydane przez władze zaborcze.

Sprawy górnictwa w zaborze rosyjskim i pruskim przejęło Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

W Galicji pozostawiono dotychczasową organizację.

Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach

24 czerwca 1922 r., na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, został utworzony **pierwszy w niepodległym państwie polskim Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach.**

10 lipca	№ 50.	Rok 1922.
Treść:		
441. Ustawa z dnia 12 maja 1922 r. w przedmiocie ratyfikacji konwencji handlowej między Polską a Francją, podpisanej w Paryżu dnia 6 lutego 1922 r.		811
442. Konwencja Handlowa między Polską a Francją		811
443. Oświadczenie Rządowe z dnia 27 czerwca 1922 r. w przedmiocie daty wejścia w życie Polsko-Francuskiej Konwencji Handlowej z dnia 6 lutego 1922 r.		825
444. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 1922 r. w przedmiocie utworzenia Wyższego Urzędu Górniczego w Katowicach		825
445. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 19 czerwca 1922 r. w przedmiocie przekazania miejscowej komisji szacunkowej wymiaru państwowego podatku dochodowego na obszarze m. Łodzi.		826

Pierwszym starostą górniczym na Śląsku mianowano inż. Zygmunta Malewskiego.

Okręgowe Urzędy Górnicze

Jednocześnie, na mocy Rozporządzenia Ministra Handlu i Przemysłu z dnia 27 czerwca 1922 r., w obrębie **WUG w Katowicach**, powstają 4 Okręgowe Urzędy Górnicze w:

- **Katowicach,**
- **Królewskiej Hucie**
(Chorzów),
- **Rybniku,**
- **Tarnowskich Górach.**

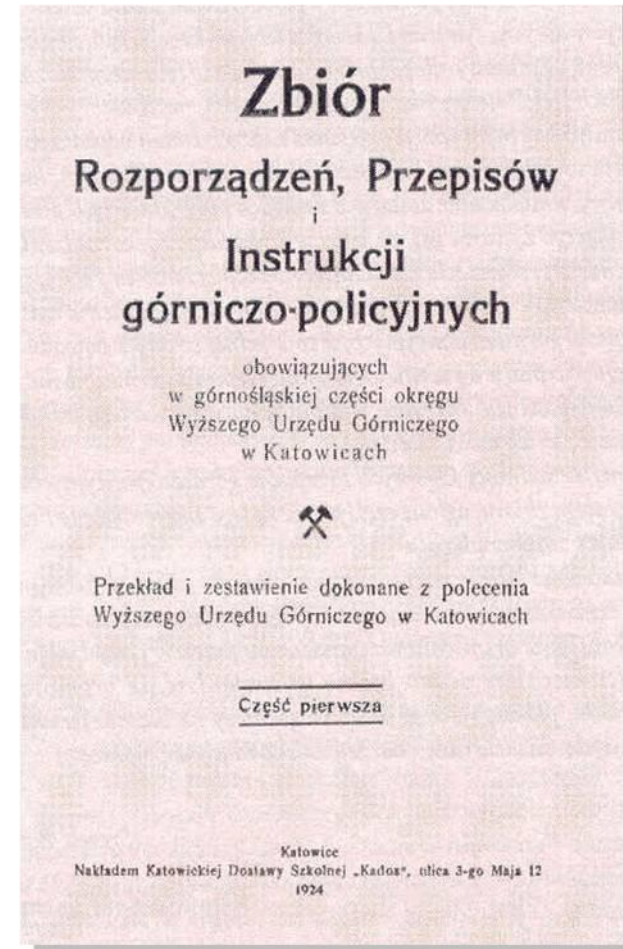
Najważniejsze pierwsze inicjatywy WUG w Katowicach

1923 r.

Wydanie „**Rozporządzenia
Górniczno-Policyjne WUG**” –
zbioru przepisów górniczych.

1924 r.

Powstanie **Kopalni
Doświadczalnej „Barbara”
i Centrali Ratownictwa
Górniczego.**

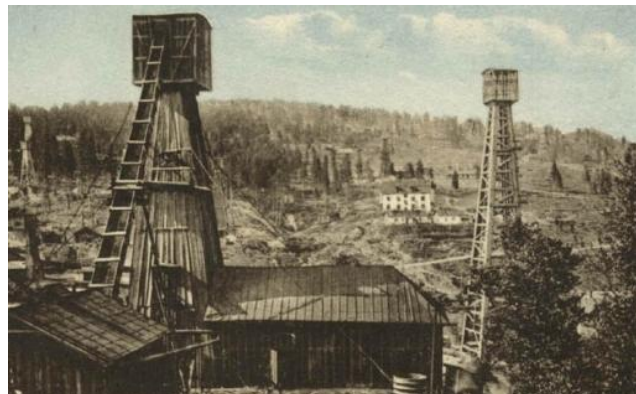

Ukształtowanie się systemu polskich władz górniczych

11 kwietnia 1924 r. uchwalono **ustawę o trójstopniowych władzach górniczych**, którymi były:

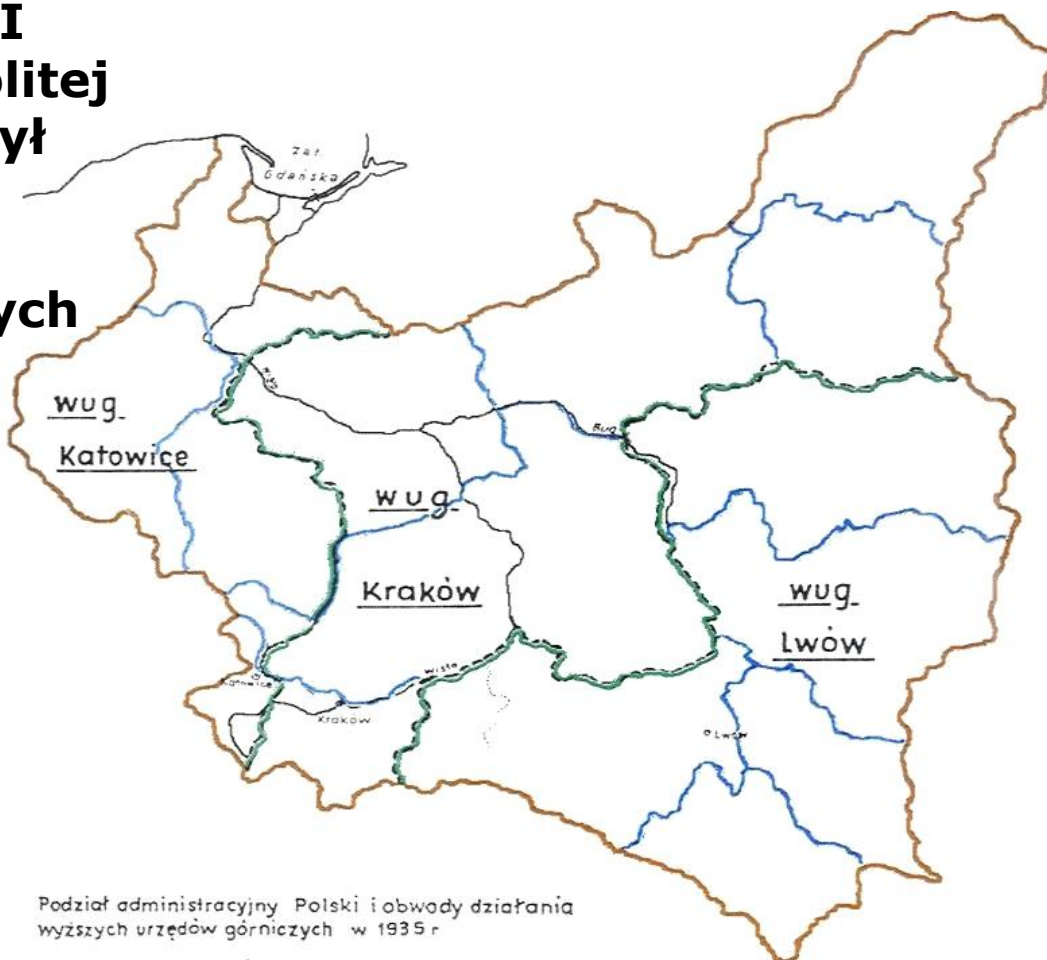
- Minister Przemysłu i Handlu,
- WUG w Katowicach, Krakowie i Warszawie (od 1935 r. we Lwowie),
- Okręgowe Urzędy Górnicze.

Organizacja nadzoru górniczego od 1935 r.

Terytorium II Rzeczypospolitej podzielony był na 3 obszary działania poszczególnych WUG.

Podział administracyjny Polski i obwody działania wyższych urzędów górniczych w 1935 r.

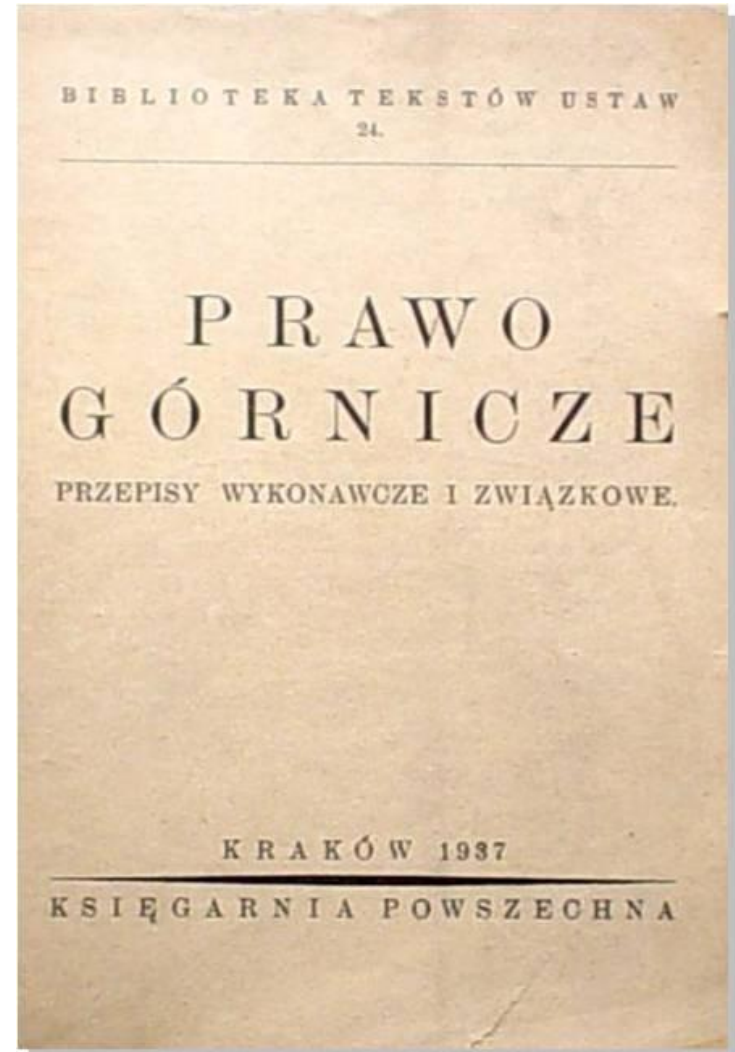
- granice województw
- granica państwa
- granice działania wyższych urzędów górniczych

Prawo górnicze niepodległej Polski

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 29 listopada 1930 roku wprowadzono **pierwsze polskie Prawo Górnicze**.

Na Górnym Śląsku zaczęło obowiązywać dopiero po zatwierdzeniu przez Sejm Śląski w 1931 roku.

Główne zadania międzywojennych urzędów górniczych

- nadania górnicze,
- kontrole w zakładach górniczych (*przede wszystkim w ówczesnych 53 podziemnych zakładach górniczych*),
- tworzenie przepisów prawa górniczego.

Okres drugiej wojny światowej

Po klęsce kampanii wrześniowej polska administracja górnicza przestała funkcjonować.

Miejsce polskich wyższych urzędów górniczych zajęły urzędy niemieckie.

Obwód Lwowski Wyższego Urzędu Górniczego został przejęty przez administrację ZSRR.

Okres drugiej wojny światowej

WUG w Krakowie formalnie przestał działać 15 września 1940 r., z chwilą powołania nowej administracji górniczej dla Generalnej Guberni, gdzie i tak do marca 1944 r. obowiązywało polskie prawo górnicze!

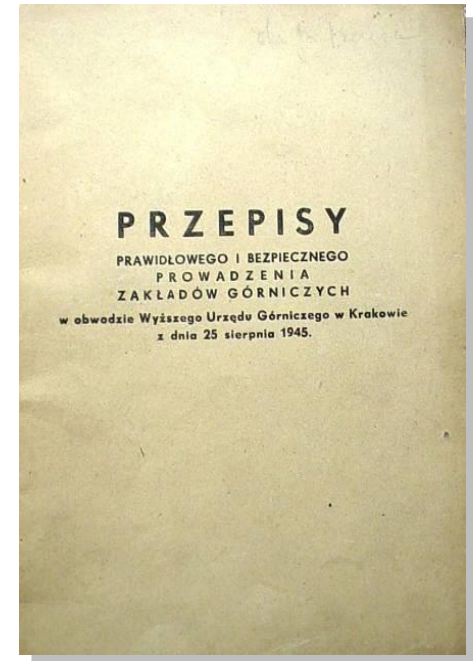
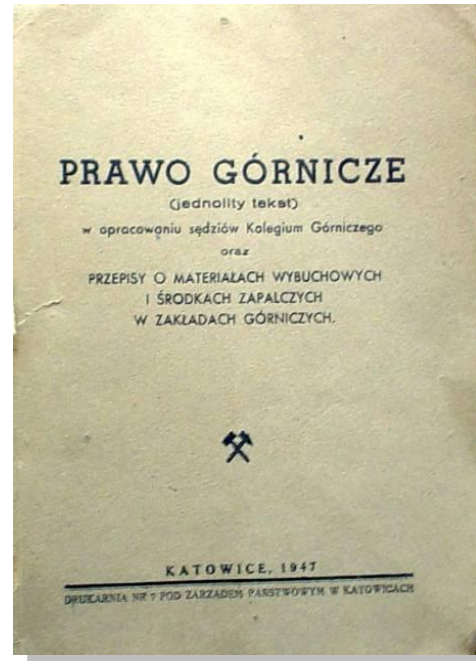
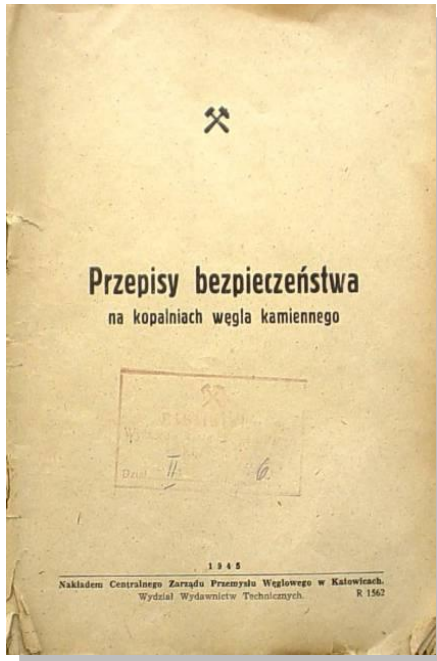
WUG w Katowicach funkcjonował jako część administracji III Rzeszy.

Powojenna odbudowa nadzoru górniczego

W 1946 r. ustanowiono **dwa wyższe urzędy górnicze:**

- w Katowicach (9 podległych OUG),
- w Krakowie (3 podległe OUG).

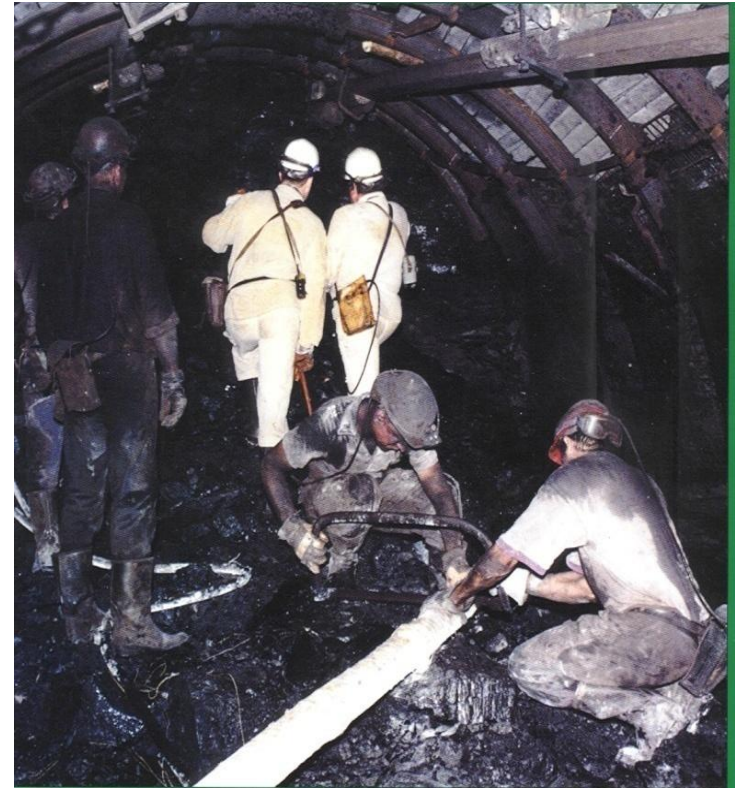

Powojenna odbudowa nadzoru górniczego

W latach 1951-52 dokonano reorganizacji:

- pozostawiono **tylko Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach**, który nadzorował **14 okręgowych urzędów górniczych** w całej Polsce.

Doszła nowa kompetencja: gospodarka materiałami wybuchowymi i środkami zapalającymi.

Uwarunkowania działania powojennego nadzoru górniczego

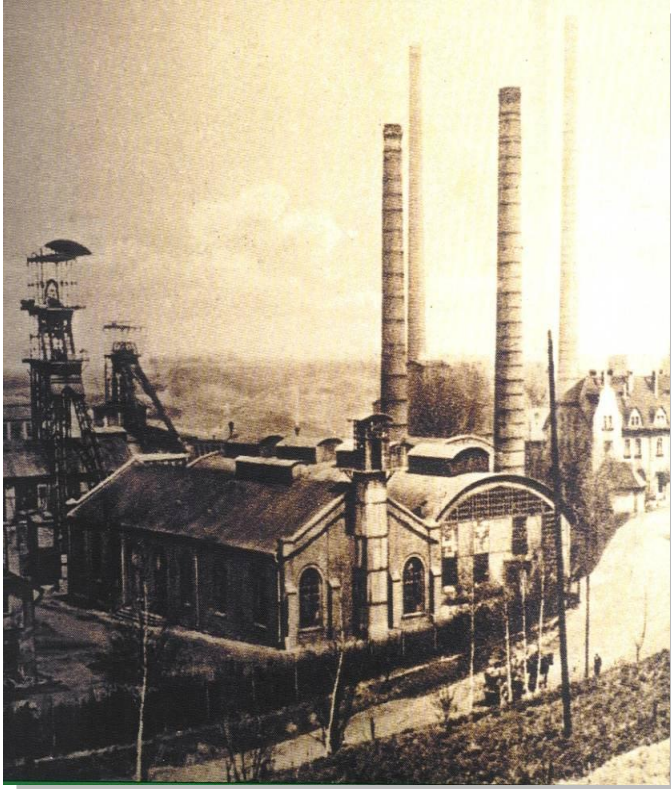
Ustawa nacjonalizacyjna
– cały przemysł górniczy
jest państwowy.

Początki centralnego
planowania.

Nowe Prawo Górnicze

Nowe Prawo Górnicze, opracowane przez specjalistów WUG, wprowadzono dekretem z 6 maja 1953 roku. Dostosowało ono górnictwo do nowych warunków gospodarczo-politycznych i wprowadzało szczególne unormowania w zakresie szkód górniczych.

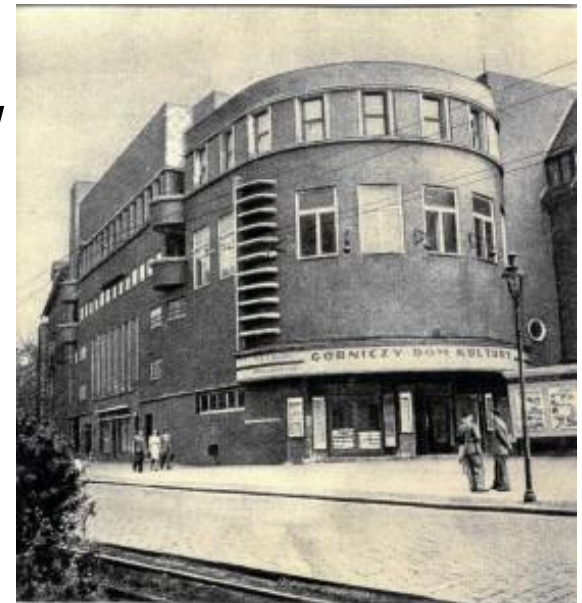

Dekret o urzędach górniczych - 1954 r.

Dekret wprowadził zasady ustroju nadzoru górniczego, które przetrwały do dnia dzisiejszego.

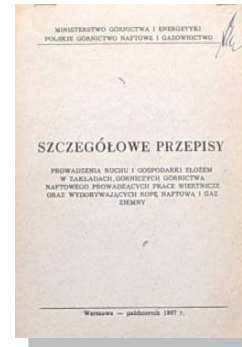
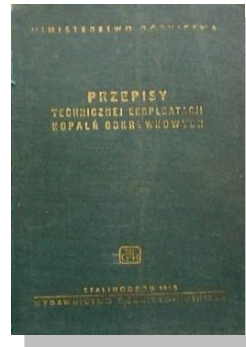
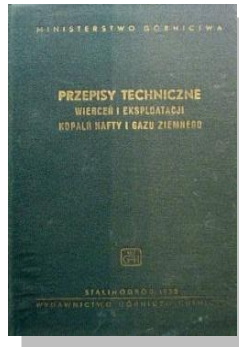
Wyższy Urząd Górniczy został przekształcony w urząd centralny podległy Prezesowi Rady Ministrów, co oznaczało większą samodzielność w działaniu urzędów górniczych i pozwalało na poprawę skuteczności ich pracy.

Liczbę OUG zwiększono do 17.

Działalność nadzoru górniczego w drugiej połowie lat 50-tych

Przy Premierze powołano **Państwową Radę Górnictwa** – opiniującą wszelkie sprawy dotyczące górnictwa.

Wydano „Zbiór przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy”. Nadzorowi podlegało **773** zakładów górniczych, w tym **200** podziemnych.

W 1957 r., w związku postępującą mechanizacją i elektryfikacją kopalń, utworzono **Urząd Górniczy do Badań Kontrolnych Urządzeń Energomechanicznych.**

Pracowite lata 60. i 70.

Przy Wyższym Urzędzie
Górnicyzycznym powołano
Komisję ds. Ochrony
Powierzchni przed
Szkodami Górnicyzycznymi.

Powołano Pełnomocnika
Rządu ds. ochrony

środowiska przed szkodami górnicyzycznymi. Funkcję tą powierzano
Prezesowi lub Wiceprezesowi WUG.

Opracowano i wydano przepisy dotyczące bezpieczeństwa
pożarowego w podziemnych zakładach górnicyzycznych.

Nowa siedziba WUG

W 1965 roku siedzibę **Wyższego Urzędu Górniczego** przeniesiono do budynku przy ulicy Poniatowskiego w Katowicach.

Liczby obrazujące zakres nadzoru górniczego – 1968 r.

Urzędy górnicze sprawują nadzór nad:

- 131 kopalniami podziemnymi,
- 209 górniczymi zakładami odkrywzkowymi,
- 62 górniczymi zakładami otworowymi.

W 1991 r. w samych tylko kopalniach węgla kamiennego pracuje 323 000 ludzi.

Działalność wydawnicza WUG

W latach 1969-1989 **Wyższy Urząd Górniczy** publikował kwartalnik **„Bezpieczeństwo Pracy w Górnictwie”**.

Jego wydawanie wznowiono w 1992 r. Wtedy też zmieniono tytuł publikacji na **„Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie”** Obecnie ukazuje się jako miesięcznik.

Liczby obrazujące zakres nadzoru górniczego – 1991 r.

Urzędy górnicze sprawują nadzór nad:

- 101 kopalniami podziemnymi,
- 158 górniczymi zakładami odkrywcowymi,
- 103 górniczymi zakładami otworowymi,
- 62 zakładami wykonującymi prace geologiczne.

W 1991 r. urzędy górnicze wydały blisko 21 000 decyzji, postanowień i zezwoleń i innych aktów administracyjnych

Prace nad nowoczesnym prawem górnictwym

W 1988 r. Prezes Rady Ministrów powołał Komisję do spraw reformy prawa górniczego i geologicznego, której przewodniczył Prezes WUG.

W wyniku prac komisji został opracowany projekt ustawy Prawo geologiczne i górnictwo.

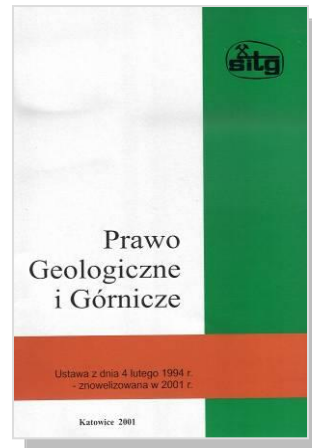
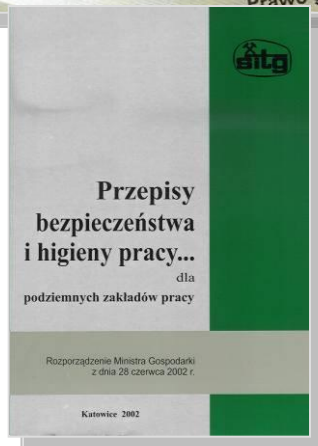

Prawo geologiczne i górnictwo

4 lutego 1994 r. Sejm RP uchwalił **ustawę Prawo geologiczne i górnictwo.**

Wyższy Urząd Górniczy brał udział w jej kolejnych nowelizacjach oraz w pracach nad przepisami wykonawczymi do ustawy.

Liczby obrazujące zakres nadzoru górniczego – 1996 r.

Urzędy górnicze sprawują nadzór nad:

- 81 kopalniami podziemnymi,
- 196 górnictwami odkrywkowymi,
- 83 górnictwami otworowymi,
- 155 zakładami wykonującymi prace geologiczne.

W 1996 r. urzędy górnicze wydały blisko 24 000 decyzji, postanowień i zezwoleń i innych aktów administracyjnych

Gromadzenie dokumentacji mierniczo-geologicznej

W 1999 r. zostało powołane **Centrum Dokumentacji Mierniczo-Geologicznej Likwidowanych Zakładów Górniczych**. Obecnie, jako Samodzielny Wydział WUG **Archiwum**, gromadzi, archiwizuje i udostępniania

dokumentację mierniczo-geologiczną oraz informacje o warunkach geologiczno-górniczych na terenie po działalności górniczej.

Komisje problemowe

DZIENNIK URZĘDOWY

WYŻSZEGO URZĘDU GÓRNICZEGO

Katowice, dnia 21 stycznia 2004 r.

TREŚĆ:

Poz.:

DECYZJE PREZESA WYŻSZEGO URZĘDU GÓRNICZEGO:

1 – nr 1 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Zagrożeń Atmosfery Kopalnianej i Klimatyzacji w Podziemnych Zakładach Górniczych	1
2 – nr 2 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Tępań, Obudowy i Kierowania Stropem w Zakładach Górniczych Wydobywających Rudy Miedzi	4
3 – nr 3 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Tępań w Zakładach Górniczych Wydobywających Węgiel Kamienny	6
4 – nr 4 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Likwidacji Zakładów Górniczych i Gospodarki Odpadami	8
5 – nr 5 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Zagrożeń Zdrowia Czynniki Środowiska Pracy w Zakładach Górniczych	10
6 – nr 6 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Zagrożeń Wodnych	13
7 – nr 7 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Obudów Wyrobisk Górniczych i Kierowania Stropem	15
nr 8 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Ochrony Powierzchni	17
nr 9 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji do spraw Szkoleń w Górnictwie	19
nr 10 z dnia 2 stycznia 2004 r. w sprawie powołania Komisji Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w urzędach górniczych	19

W 1996 r., decyzją Prezesa WUG, przy Wyższym Urzędzie Górniczym została powołana **Komisja Bezpieczeństwa Pracy w Górnictwie.**

Obecnie przy WUG działają 4 komisje problemowe w randze organów opiniodawczo-doradczych Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego.

Fundacja „Bezpieczne Górnictwo”

W 1997 r. powstała Fundacja „Bezpieczne Górnictwo” im. prof. Wacława Cybulskiego”.

Celem Fundacji jest:

- wspieranie działań w zakresie zarządzania bezpieczeństwem pracy w górnictwie,
- inicjowanie powiązania nauki z praktyką w dziedzinie BHP w górnictwie,
- inicjowanie rozwoju działalności edukacyjnej w dziedzinie BHP,
- wspieranie opracowywania i wdrażania w górnictwie technologii podnoszących stan BHP.

Nowe zadania u progu nowego tysiąclecia

27 lipca 2001 r. RP uchwalił ustawę o zmianie ustawy – **Prawo geologiczne i górnicze.**

Na mocy tej ustawy od 2002 r. urzędy górnicze przejęły nadzór i kontrolę nad zakładami górniczymi wydobywającymi kopaliny pospolite (ok. 6 500 zakładów górniczych).

Jednocześnie nadzór nad Prezesem WUG objął minister właściwy ds. administracji publicznej.

Od 24 lutego 2007 r. Prezes WUG podlega nadzorowi ministra właściwego ds. środowiska.

Akcesja do Unii Europejskiej

WUG uczestniczył w Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej.

Realizując priorytetowe założenia programu, WUG prowadził kampanię informacyjną wśród przedsiębiorców górniczych oraz producentów wyrobów stosowanych w zakładach górniczych, m.in. wydając broszury informacyjne z zakresu integracji europejskiej.

Reforma prawa górniczego

9 czerwca 2011 r. Sejm RP
uchwalił **ustawę o zmianie
ustawy - Prawo geologiczne
i górnicze.**

Ustawa weszła w życie
1 stycznia 2012 r.

W 2012 roku obchodziliśmy

- **90 lat nadzoru górniczego w Polsce,**
- **15 lat działania Fundacji „Bezpieczne Górnictwo” im. prof. Wacława Cybulskiego”**

Europejskie spotkania szefów urzędów górniczych

Ich celem jest międzynarodowa wymiana doświadczeń i rozwiązań w sferze kompetencji nadzoru górniczego. Pierwsze spotkanie odbyło się w 1995 roku w Republice Czeskiej. Kolejne w Polsce – w Krakowie.

X Jubileuszowe Spotkanie Szefów Europejskich Urzędów Górniczych miało miejsce w 2004 roku we Wrocławiu, XVII. Spotkanie zostało zorganizowane przez WUG w Krakowie w 2011 r.

Europejskie spotkania szefów urzędów górniczych

XXI Spotkanie, którego tematem była społeczna akceptacja dla wydobywania kopalin, odbyło się w terminie 15-16 września 2015 r. w Helsinkach. Kolejne będzie miało miejsce się w Rumunii. Uczestnicy omówią tam kwestie dotyczące środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa związane z górnictwem.

Zmiany organizacyjne w Wyższym Urzędzie Górniczym

1 kwietnia 2014 r., wraz z wejściem w życie nowego Statutu WUG, zmieniła się struktura organizacyjna Urzędu. W WUG powstał:

- **Departament Górnictwa Podziemnego i Odkrywkowego,**
- **Departament Górnictwa Otworowego i Wiertnictwa.**

Okręgowy Urząd Górniczy w Gdańsku

30 marca 2015 r. ogłoszono rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 marca 2015 r. w sprawie **utworzenia Okręgowego Urzędu Górniczego w Gdańsku** oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 marca 2015 r. w sprawie nazw, siedzib i właściwości miejscowej okręgowych urzędów górniczych. Rozporządzenia weszły w życie z dniem 1 kwietnia 2015 r.

Struktura organizacyjna nadzoru górniczego

Prezes WUG w Katowicach jest centralnym organem administracji rządowej

Na terenie kraju działa:

- 11 Okręgowych Urzędów Górniczych,
- Specjalistyczny Urząd Górniczy.

Planowanie strategiczne w urzędach górniczych

Misja urzędów górniczych:

Wykonując służbę publiczną, dążymy do poprawy bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia górników, optymalnego zagospodarowania złóż kopalin oraz ograniczenia uciążliwości oddziaływania górnictwa na ludzi i środowisko.

Urzędy górnicze realizują obecnie **„Strategię działania urzędów górniczych na lata 2015-2018”**.

W ramach „strategii” implementowanych jest 8 celów strategicznych, obejmujących całość aktualnych zagadnień polskiego nadzoru górniczego.

Zakres nadzoru i kontroli urzędów górniczych

Nadzorujemy:

- 37 podziemne zakłady górnicze,
- 6 895 odkrywkowe zakłady górnicze,
- 89 otworowe zakłady górnicze,
- 188 zakłady wykonujące prace geologiczne

w zakresie:

- BHP oraz bezpieczeństwa pożarowego,
- ratownictwa górniczego,
- ochrony środowiska i gospodarki złożem,
- zapobiegania szkodom górniczym,
- budowy i likwidacji zakładu górniczego,
- rekultywacji gruntów po działalności górniczej.